

2. Сімейні групові наради як метод розв'язання конфліктних ситуацій / За заг. ред. *І.Д. Зверєвої*. – К., 2003. – 86 с.
3. Соціальна робота в Україні / За заг. ред. *І.Д. Зверєвої, Г.М. Лактіонової*. – К.: Наук. світ, 2003. – 233 с.
4. Соціальна робота: технологічний аспект / За ред. проф. *А.Й. Капської*. – К.: ДЦССМ, 2004. – 364 с.
5. Соціальні служби – родині. Розвиток нових підходів в Україні (перевидання) / За ред. *І.М. Григи, Т.В. Семигіної*. – К., 2003. – 128 с.
6. Технології соціально-педагогічної роботи / За ред. *А.Й. Капської*. – К.: УДЦССМ, 2000. – 372 с.
7. *Трубавіна І.М.* Соціально-педагогічна робота з неблагополучною сім'єю: Навч. посіб. – К.: ДЦССМ, 2002. – 132 с.
8. *Шимкене Ж.* Робочий матеріал семінару ДХФ „Усвідомлене батьківство: досвід, проблеми, перспективи”. – К., 2001. – 14 с.

УДК 364.442.2

Н.П. Королюк

ЗМІСТ ТА РЕЗУЛЬТАТИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ ЦЕНТРІВ СОЦІАЛЬНО - ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ: ДОСВІД ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

***Анотація:** У статті зроблено практичний аналіз роботи Волинського обласного центру соціально-психологічної допомоги.*

***Ключові слова:** соціальна робота, надання допомоги, сім'я, жінки, захист, соціальні послуги.*

***Аннотация:** В статье проведен практический анализ работы Волынского областного центра социально-психологической помощи.*

***Ключевые слова:** социальная работа, оказание помощи, семья, женщины, защита, социальные услуги.*

***Annotation:** The practical analyze of work of Volyn regional center in socially-psychological help is made. The efficiency of existence of such institutions is marked.*

***Key words:** the social work, to give help, family, women, defence, social services, crisis, reasons, problems.*

Постановка проблеми і аналіз останніх досліджень. За останні кілька років Україна доклала багато зусиль для раціоналізації системи соціального захисту населення. Певних успіхів досягнуто у реформуванні системи соціального страхування та соціальної допомоги, у той час як система соціальних послуг залишалася, в основному, без змін.

Вирішення соціальних проблем через надання соціальних послуг є складною справою, яка вимагає наявності значних людських ресурсів, тривалого часу, плідних технологій та бажання клієнта. Прогрес має позитивний результат лише тоді, коли він здійснюється крок за кроком, шляхом поступових змін на краще.

Соціальне обслуговування розглядається як один з напрямів соціальної роботи і визначається як робота, спрямована на задоволення потреб, які виникають у процесі життєдіяльності, що забезпечує гармонійний розвиток особистості шляхом надання соціальної допомоги і різноманітних соціальних послуг [2; 3].

Зараз в Україні відбувається процес реформування системи соціальних послуг з метою імплементації міжнародних стандартів соціальних послуг як однієї з умов інтеграції нашої держави в Європейське співтовариство.

Останнім часом Державна соціальна служба для сім'ї, дітей та молоді робить все більший акцент на якість надання соціальних послуг різним категоріям клієнтів. Відповідно до міжнародних стандартів система соціальної допомоги різним категоріям населення має базуватися на ефективних економічних та організаційних механізмах, здатних забезпечувати гнучкість для реагування на нагальні потреби користувачів, відповідність індивідуальним потребам, наближеність соціальних послуг до клієнтів і базування в громаді, спроможність послуг покращити якість їх життя.

„Соціальні послуги” отримали свою назву не за типом діяльності, яка виконується при їх наданні, а за категорією споживачів, яким надаються такі послуги: це соціально-незахищені групи людей чи окремі особи, які тимчасово чи постійно знаходяться у складних життєвих обставинах і самостійно не можуть подолати їх наслідки.

Соціальні послуги є цільовою допомогою, призначенням якої є подолання чи пом'якшення дії несприятливих життєвих обставин та відновлення повноцінного життя людини. Саме тому такі послуги є специфічними, і їх надання потребує спеціального врегулювання окремим законом. Таким законом є Закон України „Про соціальні послуги” від 19 червня 2003 року № 966-IV, який визначає основні організаційні та правові засади надання соціальних послуг. У цьому Законі визначено термін „соціальні послуги – комплекс правових, економічних, психологічних, освітніх медичних, реабілітаційних та інших заходів, спрямованих на окремі соціальні групи чи індивідів, які перебувають у складних життєвих обставинах та потребують сторонньої допомоги, з метою поліпшення або відтворення їх життєдіяльності, соціальної адаптації та повернення до повноцінного життя” [1].

Отже, залежно від потреб і проблем всі об'єкти соціально-педагогічної діяльності потребують різноманітних соціальних послуг, а перебування осіб у складних життєвих ситуаціях може лише підсилювати необхідність їх отримання. Тому мета роботи спрямована на здійснення оцінки діяльності державних соціальних служб.

Виклад основного матеріалу. Останнім часом спостерігається зростання кількості осіб, що потребують соціального захисту. Відповідно зростає потреба у збільшенні кількості соціальних послуг та їх видів. Багато з них надаються недержавними організаціями та закладами, є унікальні та інноваційні. Виникає необхідність упорядкування соціальних послуг, узагальнення кращого досвіду їх надання та створення системи соціальних послуг, що задовольнятиме потреби населення.

Однак, якщо громадськість не буде вчасно та професійно поінформована про наміри держави змінювати діючу систему, результати будуть мінімальними, а населення невдоволеним. Огляд преси за певний період часу, який був зроблений в рамках роботи проекту ТАСІС „Посилення регіональних соціальних служб”, показує, що населення в переважній більшості мало що знає про діяльність установ та закладів системи соціального захисту, а ще менше про свої можливості отримання послуг в установах та закладах, які є соціально орієнтовані [4, с. 104].

Подальший розвиток мережі соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді та вимоги сучасності потребують підвищення ефективності надання соціальних послуг. Надання невідкладних психологічних, соціально-побутових, соціально-педагогічних, соціально-медичних, інформаційних і юридичних послуг, послуг з працевлаштування осіб у складних життєвих обставинах для сприяння їх якнайшвидшому поверненню до нормальних умов життєдіяльності здійснюється у Центрах соціально-психологічної допомоги.

Відповідно до Закону України „Про соціальні послуги” до соціально-побутових послуг відноситься забезпечення продуктами харчування, одягом, миючими засобами тощо; соціально-педагогічні послуги включають в себе виявлення та сприяння розвитку

різнобічних інтересів і потреб осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах, організацію індивідуального начального, виховного та корекційного процесів, дозвілля, спортивно-оздоровчої, технічної та художньої творчості, іншої діяльності, пов'язаної з навчально-пізнавальними процесами, а також залучення до роботи різноманітних закладів, громадських організацій, зацікавлених осіб [1].

На даний час в Україні створено 22 центри соціально – психологічної допомоги – заклади, що надають соціальні послуги сім'ям з дітьми та громадянам, які опинилися в складних життєвих обставинах, із загальною кількістю 375 місць, майже в усіх областях України. Зарахування до центру осіб, які перебувають у кризовому стані провадиться на підставі заяви або за письмовим направленням будь-якого структурного підрозділу місцевого органу виконавчої влади або органу місцевого самоврядування за наявності паспорта або іншого документа, що посвідчує особу. У цей період міські та районні ЦСССДМ, що направили жінок до Центру, здійснюють їх соціальний супровід. Типовими причинами звернень клієнтів до центрів соціально-психологічної допомоги є міжособистісні проблеми та складні стосунки в сім'ї, безпритульність, насильство в сім'ї.

Ефективність соціальних послуг багато в чому залежить від правильності вибору шляхів її реалізації. Відомо, що в зарубіжній практиці соціальної роботи найчастіше вдаються до профілактичної роботи з жінками, які зазнали насильства, роботи з правоохоронними органами; організації притулків для побитих жінок; надання консультацій [4, с. 145].

В Україні запроваджуються і реалізуються певні моделі та стратегії роботи з жінками-жертвами насильства в сім'ї: навчально-тренінгові програми, організуються групи взаємопідтримки і взаємодопомоги, кризові консультативні центри [3, с. 53]. Більш дієвою соціальна допомога таким сім'ям може стати при створенні спеціальних центрів для термінового влаштування клієнтів, що потерпають від насилля.

З метою реалізації державної політики щодо соціальної роботи з дітьми, молоддю і сім'ями, розширення сфери та поліпшення якості надання соціальних послуг відповідно до Законів України „Про соціальну роботу з дітьми та молоддю”, „Про соціальні послуги”, Кабінет Міністрів України прийняв Постанову від 12.05.2004 р. № 608 „Про затвердження типового положення про центр соціально-психологічної допомоги”.

За розпорядженням голови Волинської обласної державної адміністрації від 13 червня 2005 року в м. Луцьку відкрився Волинський обласний центр соціально-психологічної допомоги, який розрахований на 20 місць. Пріоритетним напрямом діяльності ВОЦСПД, який має статус юридичної особи обласного рівня, є надання соціальної допомоги жінкам, які опинились у кризовому стані та потерпіли від насильства.

Максимальний термін перебування жінки самої або разом з дітьми у центрі становить 90 діб. За цей період, після першого етапу адаптації, соціальні педагоги, психологи, юристи та інші працівники закладу (всього 13 штатних працівників) шляхом консультацій, індивідуальної та групової роботи, що спрямована на розробку плану дій на майбутнє, намагаються допомогти жінкам на засадах конфіденційності та анонімності. Клієнтки мають самостійно прийти до розв'язання складної ситуації, що склалася в їхньому житті. У діяльності Центру здійснюється система залучення представників виконавчих та законодавчих органів, органів місцевого самоврядування Волинської області.

Аналізуючи роботу Волинського обласного центру соціально-психологічної допомоги протягом 2007 року, спеціалістами центру було надано 6648 соціальних послуг, з яких: 974 – психологічні послуги, 733 – юридичні, 493 – соціально-педагогічні, 2628 – соціально-побутові, 1049 – інформаційні, 142 – соціально-економічні та 629 – соціально-медичні.

Розглядаючи причини, через які клієнти потрапили до цілодобового стаціонару, ми спостерігаємо значну кількість звернень (див. табл. 1) з питаннями насильства в сім'ї та безпритульності.

Таблиця 1
Причини, через які клієнти потрапили до цілодобового стаціонару

кількість клієнтів, які перебували в цілодобовому стаціонарі	Причини, через які клієнти потрапили до цілодобового стаціонару					
	насильство в сім'ї		безпритульність		стихийне лихо	
	повнолітні	особи до 18 років	повнолітні	особи до 18 років	повнолітні	особи до 18 років
135	43	25	33	34	0	0

На основі аналізу опитування жінок, які звернулися у 2007 році до Центру, було визначено їхні типові проблеми: міжособистісні, внутрішньособистісні, проблеми працевлаштування, самотність та проблеми сімейного насильства (див. табл. 2).

Таблиця 2
Причини, через які клієнти звертались за допомогою

кількість клієнтів, яким надавалась допомога в умовах денного стаціонару (в т.ч. одноразова допомога)	Причини, через які клієнти звертались за допомогою									
	Міжособистісні проблеми		Проблеми сім'ї (в т.ч. насильство в сім'ї)		Внутрішньо-собистісні проблеми		Соціально-економічні проблеми		Проблеми зайнятості	
	повнолітні	особи до 18 років	повнолітні	особи до 18 років	повнолітні	особи до 18 років	повнолітні	особи до 18 років	повнолітні	особи до 18 років
959	138	0	456	10	193	0	82	0	80	0

Аналіз результатів діяльності Волинського обласного центру соціально-психологічної допомоги дає можливість оцінити, що дана служба проводить велику допомогу з організації соціальної роботи, наданню соціальної підтримки сім'ям, а також окремим їх членам, здійснення цілеспрямованої допомоги у стабілізації сімейних стосунків. Про ефективність діяльності Центру свідчить те, що заповнюваність Центру за рік становить 88,7%.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Підбиваючи підсумки, зазначимо, що діяльність цього закладу забезпечує необхідні умови для ресоціалізації, соціального становлення, соціальної адаптації та розвитку жінок, для відновлення впевненості у власних силах, віри в можливість жити без насильства, відчувати себе в безпеці.

Особливо слід відзначити, що Центр є дуже важливою ланкою у системі ЦСССДМ і має великі перспективи подальшого розвитку, але сьогодні є сенс докласти зусиль стосовно удосконалення певних аспектів його діяльності. Враховуючи, що притулок передбачає тимчасове перебування жінок, гострою залишається проблема проживання жінок, які з різних причин не хочуть або не можуть повернутися в сім'ю. Потреба в інфраструктурі, яка дасть багатотерміновий притулок для клієнтів – очевидна.

Предметом подальшого вивчення може стати ефективність взаємодії центрів соціально-психологічної допомоги та інших громадських та урядових організацій, що надають допомогу жертвам насильства. Розширення спектру соціальних послуг і

поліпшення їх якості є однією з умов ефективної соціально-педагогічної роботи у різних соціальних інституціях територіальної громади.

Література

1. Закон України „Про соціальні послуги” від 19 червня 2003 року № 966-IV.
2. Деякі аспекти оцінки ефективності надання соціальних послуг різним категоріям клієнтів. – К.: Держсоцслужба, 2005. – 124 с.
3. Савчук О.М. Стратегії роботи зі співзалежними жінками, які зазнають насильства в сім'ї // Практична психологія і соціальна робота. – № 4. – 2003. – С.51 – 60.
4. Соціальна робота: В 3 ч. – К.: Києво-Могилянська академія, 2004. – Ч.3: Робота з конкретними групами клієнтів / А.М. Бойко, Н.Б. Бондаренко, О.С. Брижовата та ін. – 166 с.
5. Посилення регіональних соціальних служб. Програма технічної допомоги Європейського Союзу ТАСІС в Україні. Звіт з реалізації проекту. – 2006. – 543 с.

УДК 37.05

В.І. Косовець

РОЛЬ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА СЕЛА У РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДІ

Анотація. У статті розкривається сутність соціокультурного середовища і визначається його роль у розвитку соціальної активності сільської молоді.

Ключові слова: соціокультурне середовище, соціальна активність сільської молоді.

Аннотація. В статье раскрывается сущность социокультурной среды и определяется ее роль в развитии социальной активности сельской молодежи.

Ключевые слова: социокультурная среда, социальная активность сельской молодежи.

Annotation. The essence of socio-cultural environment and its role to the development of country youth's social activity is described in the article.

Key words: socio-cultural environment, country youth's social activity.

Актуальність питання проявляється в тому, щоб розкрити пошуки нових шляхів у соціальному становленні особистості, соціальної групи, громади, суспільства. Сучасні пошуки викликані потребами у вирішенні проблем не лише міської промислової спільноти, але й агропромислового сектора. Особливості життя на селі обумовлюють специфіку впливу на особистість різних факторів, які ведуть до створення відповідного типу сільського середовища. Непредметний характер середовища визначається відповідно особливостями людського існування, це „не лише місце буття, але й дії, а точніше взаємодії зі світом” [1, с. 4].

Незважаючи на наявність фундаментальних праць [2; 3; 4;], сьогодні ще недостатньо таких, в яких спеціальним предметом вивчення були б складові середовища, їх особливості та конкретний вплив на розвиток тих чи інших якостей особистості. Тому у пошуках визначення поняття „соціокультурне середовище” ми звернулися до інших галузей наук.

Найближче до визначення суті даного поняття підійшов П. Сорокін, який дав визначення поняттю „соціокультурний простір”, як такому, що відображає інтегровану цілісність соціуму, культури й особистості. При цьому автор зазначає, що „не лише